

det var i den kancelliafdeling der fulgte kongen, alle vigtigere sager blev ekspederet. Og endelig, at Frederik II holdt nøje kontrol med, at han selv resolverede i alle sager, der ikke var rene rutineekspeditioner. Forfatteren konkluderer det selv i afhandlingens sidste linie (s. 44): »I nogen udstrækning var Frederik således sin egen kansler«.

Med i billedet hører påvisningen af, at den almindelige opfattelse af Frederik II som et menneske med yderst begrænsede talenter snarest skyldes en manglende erkendelse hos historikerne af hans ordblindhed, således som den er blevet påvist af Victor Hermansen i 1956 (s. 28–32). Kongens ordblindhed medførte, at han var yderst tilbageholdende med selv at skrive, og da kun til en snæver kreds af familie og venner; i stedet har han dikteret sine breve, og har her, som påvist af Frede P. Jensen, haft evne til at give klart og præcist udtryk for sine tanker, samtidig med at han altså beholdt retten til den endelige beslutning i vigtigere sager i sin egen hånd.

Afhandlingens værdi ligger således dels i, at den åbner muligheden for en fortjent »rehabilitering« af mennesket Frederik II, således som Frede P. Jensen da allerede selv har gjort det i tredje udgave af *Dansk biografisk Leksikon*, men især i at den på væsentlige punkter kaster nyt lys over magtstrukturen i Danmark i anden halvdel af det 16. århundrede, og dermed åbner mulighed for en klarere og mere velunderbygget forståelse af centrale problemer i periodens historie.

Ejvind Slottved

Michael Roberts: The Swedish Imperial Experience 1560–1718. Cambridge, at the University Press 1979. x+156 s. £ 8.95.

Michael Roberts' analyser af den svenske stormagtsperiode 1560–1718 – hans Wiles' Lectures ved Queens University i Belfast – er, som man kunde vente, overordentligt kyndige og elegante, men har også snævre begrænsninger. Forf. skelner mellem en ældre og en yngre svensk historikerskole, henholdsvis knyttet til Nils Ahnlund og Arthur Attman. Den sidste retnings økonomisk-finansielle forklaring af den svenske ekspansion afvises, hvorimod forf. godtager den traditionelle, statsidealistiske fortolknings hovedpræmisser og konklusioner. Og eftersom én af ingredienserne i denne forklaringsramme er faren fra – eller frygten for – Danmark, vilde det unægteligt have været nærliggende, at forf. havde inddraget den danske litteratur om emnet.

E. Ladewig Petersen

Peter Claus Hartmann: Das Steuersystem der europäischen Staaten am Ende des Ancien Régime. Eine offizielle französische Enquête (1763–1768). Dokumente, Analyse und Auswertung. England und die Staaten Nord- und Mitteleuropas. Avec une introduction et une conclusion en français. Beihefte der Francia. Herausgegeben vom Deutschen Historischen Institut Paris, Band 7. Zürich und München, Artemis Verlag 1979. 357 s.

I sine bestræbelser på at sanere de ødelagte statsfinanser efter freden i 1763 indkaldte Ludvig XV's *Controleur général* C. C. F. de l'Averdy indberetninger fra de franske diplomater om skattesystemer og skatteforvaltning i de stater, hvor de repræsenterede Hans allerkræftigste Majestæt, kongen af Frankrig og Navarra. Disse omfangsrige indberetninger har dr. Peter Claus Hartmann ved Det tyske historiske Institut i Paris nu udgivet for de nordeuropæiske staters vedkommende, nemlig England, Sverige, Danmark-Norge,